

AİLELERİN SOSYO-EKONOMİK VE GELİR DÜZEYLERİNE BAĞINTILI OLARAK BESİN HARCAMA PAYLARI

Arş. Gör. Sevil BAŞOĞLU*/Arş. Gör. Tanju BESLER*
Doç. Dr. Nevin CİĞERİM*/Doç. Dr. Gülgün ERSOY*
Yrd. Doç. Dr. Nilgün KARAAĞAOĞLU*/Prof. Dr. Gülden PEKCAN*
Arş. Gör. Neslihan RAKICIOĞLU*/Dr. Fatma SAĞLAM*
Doç. Dr. Mine YURTTAGÜL*/Prof. Dr. Sevinç YÜCECAN*

Araştırmada, Ankara ilinde sosyo-ekonomik yönden farklı semtlerde yaşayan toplam 14351 ailenin gelir durumu, gelirden besine ayrılan payları, besin artık düzeyleri, besinleri atma nedenleri, artan ve bayatlayan besinleri değerlendirme şekilleri incelenmiştir. Ailelerin aylık ortalama gelir düzeyleri düşük, orta, yüksek sosyo-ekonomik semtlerde sırasıyla 488.300 TL, 924.380 TL, 1.510.000 TL. dir. Aileler bu gelirin sırasıyla 246.916 TL, 281.558 TL ve 375.990 TL'nı beslenmeye ayırmakta, gelir düzeyi arttıkça beslenme giderlerinin, toplam gelir içindeki payı azalmaktadır. Gelir düzeyi düşük olan kesimde tahıla olan harcama daha çok, et ve süt için ayrılan pay daha azdır. Gelir düzeyi yüksek grupta ise tahulların payı azalmakta hayvansal kaynaklı besinlerin payı artmaktadır. Sosyo-ekonomik gruplara göre atılan besinlerin maliyetinin beslenme harcamaları içindeki payı % 4.29 arasında değişmektedir. En fazla atım ekmekte olmakta, küflenme ve bayatlama atım nedeni olarak belirtilmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek grupta atım daha yüksektir.

* H.Ü. Beslenme ve Diyetetik Bölümü Öğretim Elemanları.

** Soyadlarına göre alfabetik olarak dizilmiştir.

GİRİŞ

Beslenme; büyüme yaşamın sürdürülmesi ve sağlığın korunması için besinlerin tüketilmesidir. Besinlerin tüketim düzeyi gelir düzeyi ile yakından ilişkilidir. Gelir yetersizliği, gelir dağılımındaki dengesizlik, gelirin beslenmeye ayrılan kısmının en uygun ve en yararlı şekilde değerlendirilmesindeki bilinçsizlik ve eğitimsizlikten kaynaklanan beslenme sorunları tüketiciyi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle tüketiciyi aydınlatmak ve bu konuda eğiterek bilinçlendirmek suretiyle korumak, rasyonel seçim yapmasına imkan sağlamak, yeterli ve dengeli beslenme için bazı besinlerin diğer bazı önemli besinlerin yerine kullanılabilmesi şeklinde bilimsel bilgileri çeşitli yollardan halka iletmek, gıda sektörünün endekslerini toplumumuzun beslenme alışkanlıklarının düzeltilmesine yönelik, etkin ve rasyonel beslenme politikalarına dönüştürmek gereklidir. Ülkemizde bölgesel ve ulusal düzeyde yapılan besin tüketim araştırmalarında ailelerin besin gruplarına göre harcama payı ve besin artık düzeyleri üzerinde pek durulmamıştır. Bu nedenle bu araştırma Ankara'nın farklı sosyo-ekonomik semtlerinde yaşayan ailelerin gelir ve besin harcama düzeyleri, besin gruplarına göre harcama payı, besin artık düzeyleri, besinleri atma nedenleri, artan ve bayatlayan besinlerin değerlendirilme şeklini saptamak amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE ARAÇLARI

Araştırma, Ankara ilinde yaşayan toplam 14.351 aile üzerinde 1989 yılı Ağustos, Eylül ayları arasında yapılmıştır. Örneklem Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından Ankara ilinin sosyo-ekonomik durumuna göre tabakalandırılmış semtler arasından rastgele seçilmiştir. Anket tekniği yöntemi ile veri toplanmış verilerin toplanmasında Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü öğrencilerinden yararlanılmıştır. Gördükleri eğitim gereği bu konuda gerekli bilgilere sahip olan bu öğrenciler, araştırmaya başlamadan önce bilgi toplama yöntemleri konularında tekrar eğitilmişlerdir. Öğrencilerin çalışmaları araştırma süresince sürekli olarak denetlenmiş, karşılaştıkları sorunlar anında çözümlenmeye çalışılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamına giren ailelerin % 30.1'i yüksek, % 36.8'i orta, % 33.1'i düşük sosyo-ekonomik semtlerde yaşamaktadır (Tablo 1).

Tablo 1: Sosyo-ekonomik Düzeye Göre Ailelerin Dağılımı

Sosyo-Ekonomik Düzey	Sayı	%
Yüksek	4338	30.1
Orta	5278	36.8
Düşük	4735	33.1
Toplam	14351	100.0

Ailelerin cinsiyet ve yaş gruplarına göre dağılımları ise Tablo 2'de özetlenmiştir. Yüksek, orta ve düşük sosyo-ekonomik düzeye göre ailelerdeki erkek ve kadın bireylerin oranı sırasıyla % 46.7, % 53.3, % 48.6, % 51.4 ve % 51, % 49.0'dır. Cinsiyet ayırımı yapılmaksızın 20 yaş ve üstü bireylerin % 70.8'i yüksek, % 64.9'u orta, % 53.1 ise düşük sosyo-ekonomik semtlerde dağılım göstermektedir.

Düşük sosyo-ekonomik semtlerde yaşayan bireylerin % 12.2'si okuryazar değildir (Tablo 3). Aynı bölgede bu oran okuryazarlıklar için % 17.4'e, ilk öğrenimliler için ise % 57.8'e çıkmaktadır. Ortaöğrenim ve yükseköğrenimlilerin oranı yüksek sosyo-ekonomik düzeyde sırasıyla % 34.2 ve % 29.7 olarak saptanmıştır. Ailelerin mesleklere göre dağılımında ise ev kadınlığı, her üç bölgede de birinci sırada gelmekte, bunu devlet memurluğu ile işçi grubu izlemektedir. Serbest mesleklerin oranı ise yüksek sosyo-ekonomik düzeyde daha yüksektir.

Araştırma sonuçları, araştırma kapsamına giren ailelerin aylık ortalama gelir düzeylerinin düşük, orta, yüksek sosyo-ekonomik semtlerde sırasıyla 488.300 TL., 924.380 TL ve 1.510.000 TL. olduğunu göstermektedir (Tablo 4). Bu durum bize araştırmaya katılan ailelerin çok uçta seçilmediğini, fakat kendi aralarında farklılaştığını göstermektedir.

Türkiye'de gelir, kişiler ve aileler arasında adaletsiz dağılmakta, bölgeler ve yerleşim tabakaları arasında da önemli ölçüde farklılık göstermektedir (1). Beslenme harcamaları ise bir yandan bölge ve yerleşim yerine, öte yandan gelire göre önemli ölçüde farklılaşmaktadır (Tablo 5).

Tablo 2: Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Ailelerin Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grup (Yıl)	Sosyo-Ekonomik Düzey											
	Yüksek			Orta			Düşük					
	S	%		S	%		S	%				
0	50	0.7	63	0.8	129	1.3	119	1.1	121	1.0	96	0.9
1-6	491	7.2	484	6.3	966	9.7	886	8.4	1602	13.8	1147	13.0
7-12	718	10.6	681	8.8	1160	11.7	1106	10.6	1794	15.5	1638	14.6
13-19	854	12.6	899	11.6	1327	13.4	1467	14.0	1948	16.8	2035	18.2
20-49	3188	47.0	3994	51.6	4581	46.2	5212	49.7	4984	43.0	4853	43.4
50+	1489	21.9	1625	20.9	1747	17.7	1696	16.2	1157	9.0	1104	9.9
Toplam	6790	100.0	7746	100.0	9910	100.0	10486	100.0	11606	100.0	11173	100.0

Tablo 3: Ailelerin Sosyo-Ekonomik Düzey, Öğrenim ve Meslek Durumlarına Göre Dağılımı

	Sosyo-Ekonomik Düzey											
	Yüksek				Orta				Düşük			
	S	%	Erkek	Kadın	S	%	Erkek	Kadın	S	%	Erkek	Kadın
a- Öğrenim durumu												
Okuryazar değil	59	0.9	200	2.7	204	2.3	745	7.7	598	6.2	1726	18.0
Okuryazar	504	8.0	644	8.7	845	9.6	1098	11.4	1637	17.0	1714	17.8
İlköğrenim	1330	21.2	2202	29.7	3970	45.0	4718	49.0	5872	61.0	5258	54.7
Ortaöğrenim	1866	29.7	2829	38.1	2537	28.7	2319	24.1	1331	13.8	843	8.7
Yükseköğrenim	2523	40.2	1545	20.8	1266	14.4	742	7.8	192	2.0	74	0.8
Toplam	6282	100.0	7420	100.0	8822	100.0	9622	100.0	9630	100.0	9615	100.0
b- Meslek												
İşsiz	178	4.1	156	2.8	394	6.2	404	5.9	727	10.7	201	2.8
Ev. Kadını	-	-	3296	59.9	-	-	4771	69.9	-	-	6112	84.8
Memur	1414	32.4	1193	21.7	1529	24.2	1045	15.3	1250	18.3	291	4.0
V.sız işçi	18	0.4	35	0.6	152	2.4	34	0.5	653	9.6	132	1.8
V. lı işçi	229	5.2	122	2.2	851	13.5	199	2.9	1548	22.7	227	3.1
Serbest	1318	30.1	213	3.9	732	11.6	47	0.7	482	7.1	92	1.3
Esnaf	293	6.7	15	0.3	1382	21.8	51	0.7	1402	20.5	41	0.6
Emekli	911	20.8	466	8.5	1246	19.7	269	4.0	619	9.1	92	1.3
Diğer	14	0.3	7	0.1	36	0.6	8	0.1	138	2.0	19	0.3
Toplam	4380	100.0	5503	100.0	6322	100.0	6828	100.0	6819	100.0	7207	100.0

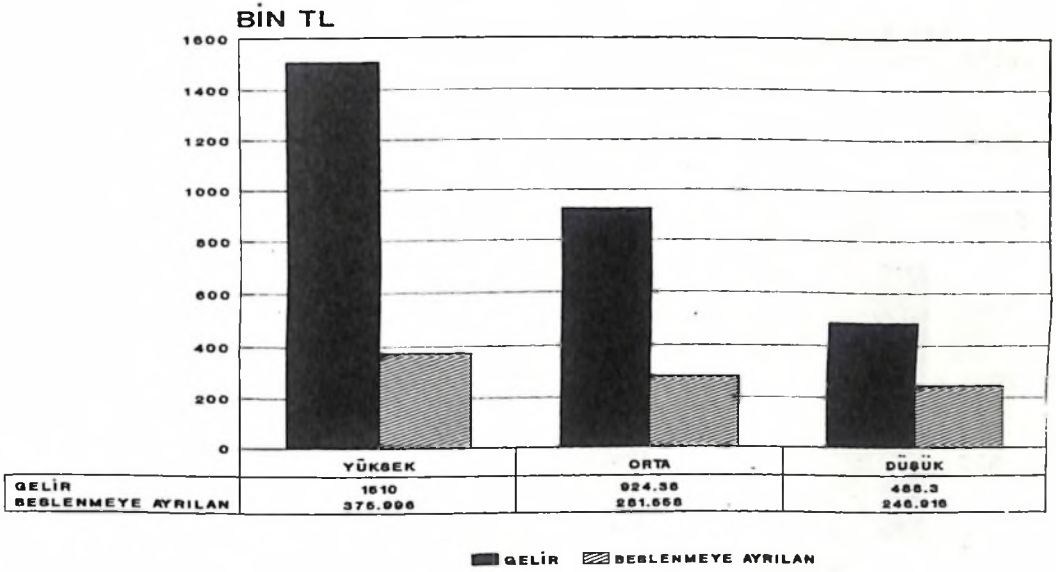
Tablo 4: Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Ailelerin Gelir Dağılımları (TL/Ay)

Sosyo-Ekonomik Düzey	n	\bar{X}	S	\bar{SX}
Yüksek	4338	1.510.000	1.237.650	18.790
Orta	5278	924.380	739.130	10.170
Düşük	4735	488.300	397.210	5.770

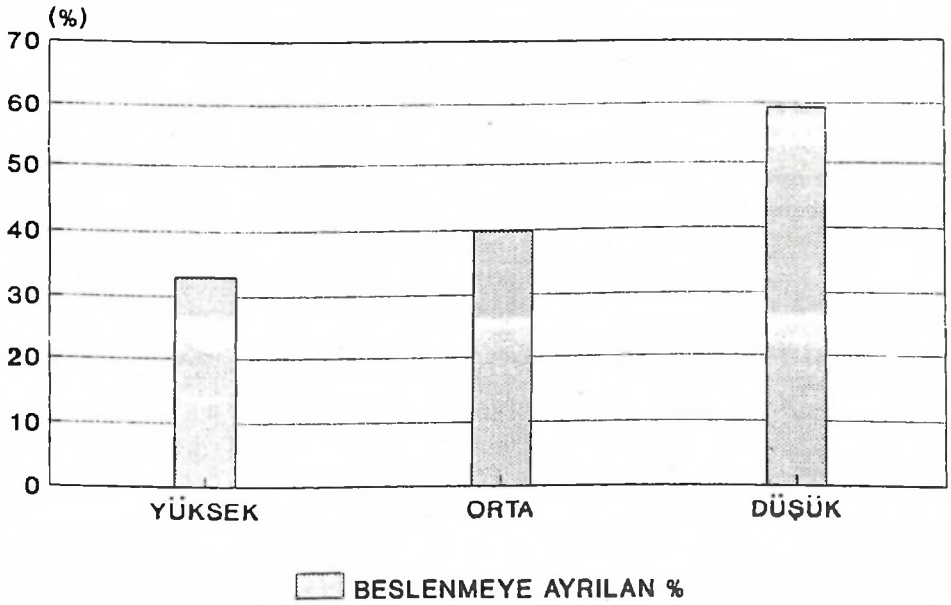
Tablo 5: Ailelerin Gelir Düzeylerine Göre Beslenme Harcamaları (TL/Ay)

Sosyo-Ekonomik Düzey	n	\bar{X}	S	\bar{SX}
Yüksek	4338	375.996	159.248	2.418
Orta	5278	281.559	104.823	1.443
Düşük	4735	246.916	102.128	1.484

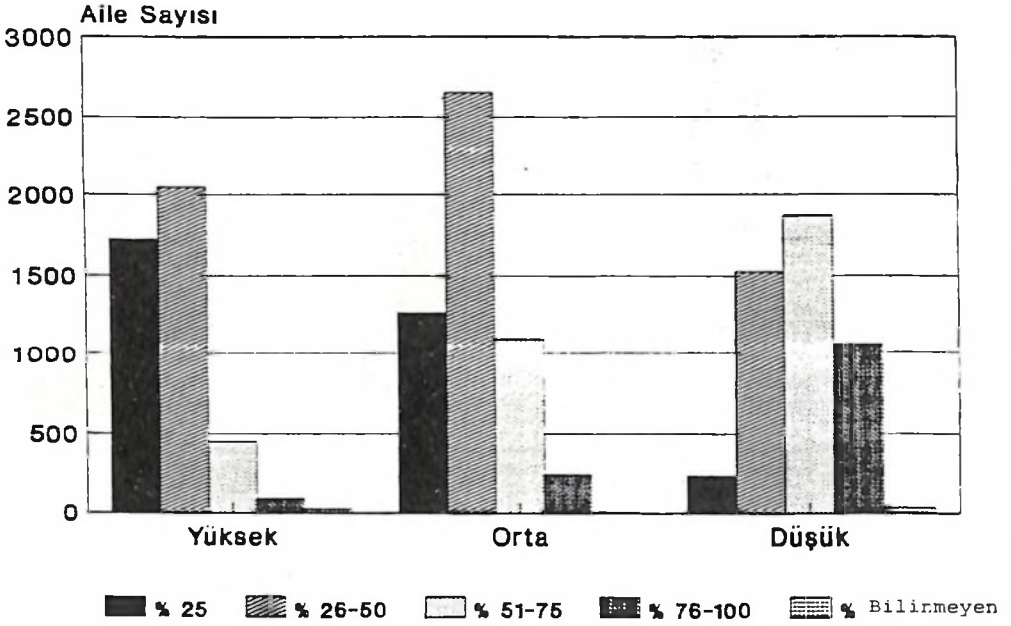
Buna göre, gelir arttıkça tüketim harcamaları için besin payı azalmakta, en yüksek besin harcamaları ise en düşük gelir gruplarında olmaktadır (Grafik 3). Beslenme ve gelir arasındaki bu ilişki Türkiye'de yapılan çeşitli araştırmalardan (2-5) elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir. Ayrıca besin tüketim araştırmaları (2-7) ana besinlerin tüketim miktarlarının ve besin türünün hane halkı gelir düzeyi ile çok yakından ilişkisi olduğunu göstermektedir. Fiyat artışlarının beslenmeye ayrılan harcamayı etkilediği ve gelir ile beslenme arasındaki ilişkinin zamanla fiyat artışları tarafından değişime uğradığı bilinmektedir (1-5). Diğer bir bakışla, fiyatlar arasındaki farklılaşmanın tüketim kalıbında daha ucuz besinlere kayma yönünde bir etki yaptığı bunun da daha çok düşük gelirlili ve beslenme sorununun en yoğun olduğu toplumsal gruplara yansıdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Son yıllarda hızla artan enflasyon gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemekte, özellikle ücretlilerin reel gelirleri düşmektedir. Çünkü gelirdeki artışlar fiyat artışlarının gerisinde kalmakta, gelir dengesini düşük

Grafik 1: Gelir ve Beslenmeye Ayrılan Ortalamalar (TL/Ay)

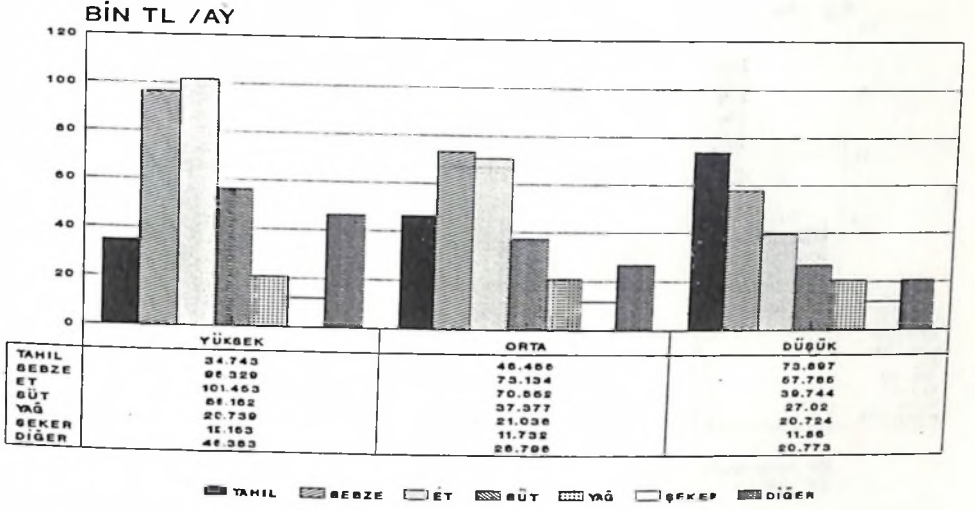
Grafik 2: Ailelerin Gelirlerine Göre Besin Harcama Payları

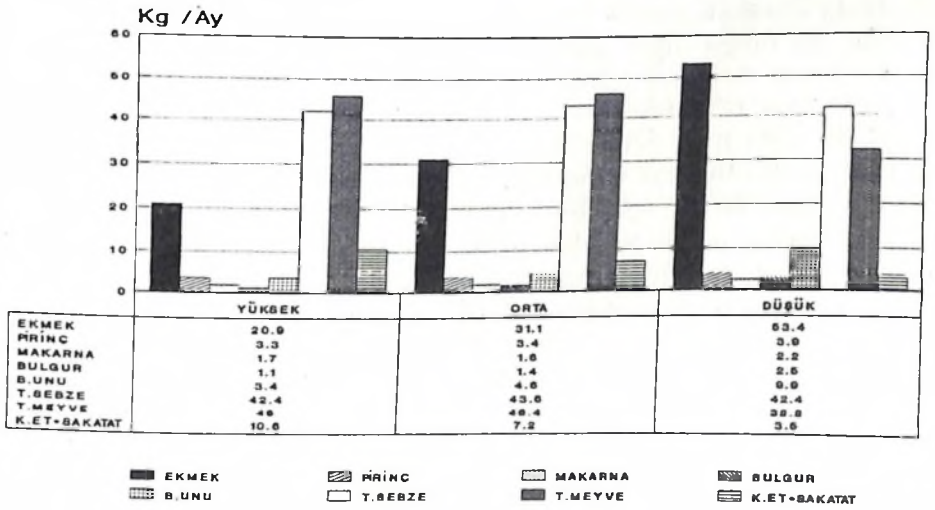
Grafik 3: Gelirden Beslenmeye Ayrılan Payların Dağılımı

gelirlerin zararına bozmaktadır. Enflasyonun etkisinde tüketim mallarının fiyatlarının da hızlı artması, reel gelirin bu artışa ayak uyduramaması özellikle besin harcamalarının toplam tüketim maddeleri harcamalarının payını arttırdığı gibi tüketim kalıplarını da etkilemektedir. Salt gelir gruplarına göre besin tüketim kalıpları incelendiğinde ise gelir düzeyi düşük olan kesimde beslenmenin daha çok tahıla dayalı olduğu, gelir düzeyi ailelerin ortalama aylık besin harcamalarına bakıldığı zaman gelir düzeyi ile beslenmeye ayrılan para miktarı arasında ters bir ilişki olduğu görülmektedir (Grafik 1). Yani aylık gelir arttıkça beslenmeye ayrılan para oranı azalmaktadır (Grafik 2).

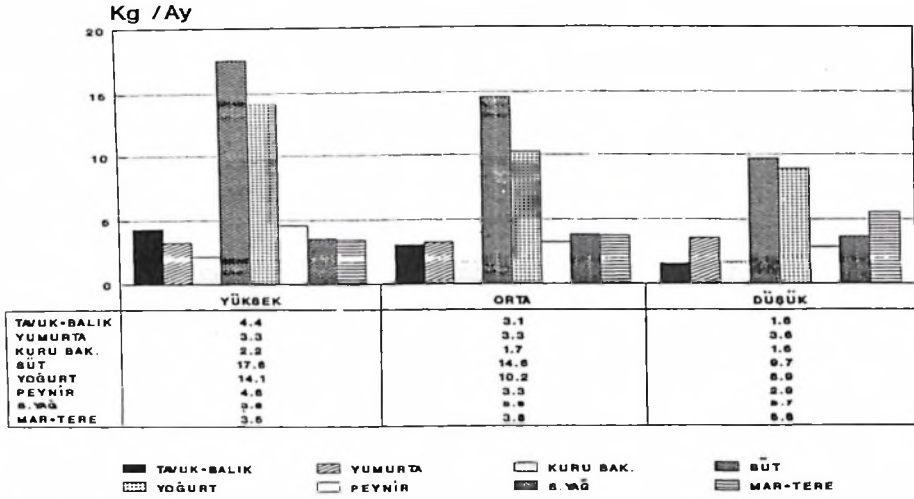
Yüksek grupta tahılların payının azaldığı, özellikle et-süt ve ürünleri gibi hayvansal protein kaynaklı besin payının arttığı, kısaca beslenmenin daha dengeli olduğu görülmektedir (3-5, 8). Bu araştırmada değişik besin grupları için harcanan para düzeyinin farklı sosyo-ekonomik bölgelerde çarpıcı bir biçimde değişkenlik gösterdiği be-

Grafik 4: Besin Gruplarına Harcanan Miktarlar

Grafik 5: Ailelerin Besin Tüketim Miktarları (Kg/Ay)

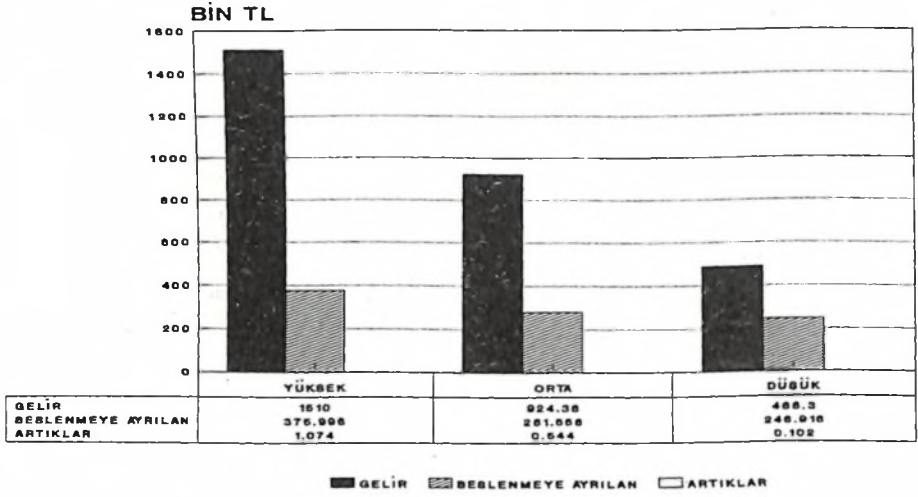
Grafik 6: Ailelerin Besin Tüketim Miktarları (Kg/Ay)

irlenmiştir (Grafik 4). Özellikle et-süt ve ürünleri gibi hayvansal yiyecekler için harcanan para oranı sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan gruplarda sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan gruplara kıyasla oldukça azdır. Bu bulgu diğer araştırma (2-5) sonuçlarını desteklemektedir. Çünkü besin fiyatları içinde yüksek olan hayvansal gıdalardır ve fiyatları diğer besinlere oranla biraz daha hızlı artmaktadır. Ayrıca besinlerin nisbi fiyat dengesinin bozulması hayvansal kökenli besinlerin tüketimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bilindiği gibi, besinlerin tüketim düzeyine etki eden önemli bir neden satın alma gücüdür. Ayrıca besin fiyatları, talebi belirleyen ve etkileyen en önemli değişkenler arasındadır (8, 9). Araştırma sonuçları düşük ve orta sosyo-ekonomik bölgelerde yaşayan ailelerin ekmek ve tahıl tüketimlerinin yüksek sosyo-ekonomik bölgelerdeki ailelere kıyasla daha fazla olduğunu göstermektedir (Grafik 5). Görüldüğü gibi sınırlı geliri olan hanelerinin ucuz besinlere kayma eğilimi hızlanmaktadır. Bu durum ayrıca Gıda ve Tarım Örgütü uzmanlarının (10) gelir düzeyi düştükçe iyi kalite protein kaynağı yiyeceklerin tüketiminin buna paralel olarak düştüğü yolunda koydukları genel kurala da uymaktadır (Grafik 6). Araştırma sonuçları ailelerin aylık gelirlerinde sebze ve meyve için ayırdıkları para miktarının sosyo-ekonomik düzeylere göre farklılık

Grafik 7: Ailelerin Besin Tüketim Miktarları (Kg/Ay)

gösterdiğini işaretlemektedir. Bilindiği gibi sebze ve meyvelerin tüketimi mevsimlerle yakından ilişkilidir. Ancak sınırlı gelir gruplarında meyve tüketiminden, sebzelere oranla daha çabuk vazgeçilmektedir. Ayrıca gelir yükseldikçe taze meyve tüketimi artmaktadır (Grafik 5). Araştırma, sonuçları yağ tüketiminin sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan bölgelerde daha fazla olduğunu göstermektedir (Grafik 6). Bu bulgu diğer araştırma (2-5) sonuçlarını da desteklemektedir. Kullanılan yağ türü genellikle diğer yağ türlerine kıyasla daha ucuz olan margarindir. Besinlerin yağda kavru olarak pişirilmesi ve yağlı yemeklerin daha fazla yeğlenmesi yağ tüketimini etkilemektedir. Bu araştırmada şeker tüketiminin de geçkondu bölgelerinde daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir (Grafik 7). Çay tüketiminin fazla olması ve özellikle çayın bol şekerli içilmesi tüketimi artırmaktadır. Bu araştırmada ailelerde atılan besinlerin maliyetinin aylık beslenme için harcanan paraya göre oranın farklı sosyo-ekonomik bölgelerde % 4-29 arasında değiştiği belirlenmiştir (Grafik 8). Bu da bize evlerde besin atımının fazla olmadığını, artıkların büyük çoğunluğunun tekrar kullanıldığını göstermektedir. Bu bulgu, evlerdeki besin atımının fazla olmadığını gösteren diğer araştırma sonuçlarını (3-5, 11) desteklemektedir.

Grafik 8: Ailelerin Gelir, Beslenmeye Ayrılan ve Artıklar Ortalamaları (TL/Ay)

Tablo 6: Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Ailelerin Ortalama Besin Artıkları (g/Ay)

Artık	Sosyo-Ekonomik Düzey					
	Yüksek		Orta		Düşük	
	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S
Ekmek	419.6	912.6	217.8	559.2	49.8	252.5
Pirinç	32.5	289.7	15.0	131.5	6.0	85.3
Makarna	7.8	61.3	7.4	111.9	1.4	45.6
Bulgur	3.0	60.5	3.5	77.0	2.4	52.3
T. sebze	296.1	700.8	159.7	449.1	19.1	202.6
T. meyve	201.6	641.1	96.1	359.8	7.9	140.8
Et	1.7	42.5	0.6	23.4	0.1	4.6
K. baklagil	2.4	122.9	0.6	14.4	0	0
Süt	22.8	222.9	12.8	112.6	0	0
Yoğurt	3.9	95.7	0.3	8.3	0	0
Peynir	2.3	96.9	0.2	6.6	0	0
Sıvı yağ	7.1	157.3	0.1	4.1	0	0
Salça	4.9	105.1	1.2	14.7	0	0
Zeytin	0.6	17.5	0.2	4.1	0	0

Tablo 6'da görüldüğü gibi en fazla atım ekmekte olmaktadır. Küflenme ve bayatlama atım nedenleri olarak belirtilmiştir (Tablo 7). Ekmeğin artma ve bayatlama nedenlerinin en başında ihtiyaçtan fazla satın alınması gelmektedir. Saklama yöntemi ekmeğin bayatlamasında bir etken değildir. Asıl neden ekmeğin, oda sıcaklığında kısa zamanda bayatlamasıdır (5, 11). Ayrıca ekmeğin ihtiyaçtan fazla dilimlenmesi daha çabuk bayatlamasına neden olmaktadır. Küflenmede ise saklama kabından çok ortamın ve besinin nemi ile ısısı önem taşımaktadır (12). Araştırma sonuçları yüksek gelir düzeyindeki ailelerde ekmeğin oranının daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu bulgu diğer araştırma sonuçları (2-5, 11, 13) ile paraleldir. Geliri az

Tablo 7: Ailelerin Besinleri Atma Nedenleri (%)

Besinler	Sosyo-Ekonomik Düzey		
	Yüksek	Orta	Düşük
Ekmek			
1- Küflenme	26.0	23.2	11.8
2- Bayatlama	55.9	69.1	69.0
3- Diğer (rutubet, kuruma vs.)	18.1	7.7	19.2
Pirinç-Makarna-Bulgur-K. Bak.			
1- Bayatlama	79.6	54.5	65.1
2- Diğer (böceklenme, rutubet, renk bozulması, vs.)	20.4	45.5	34.9
Taze Sebze-Meyve			
1- Çürüme	95.0	88.9	90.8
2- Bekleyince beğenilmeme	5.0	11.1	9.2
Süt-Yoğurt-Peynir			
1- Kokuşma	43.2	22.6	-
2- Ekşime	45.3	-	-
3- Diğer (bayatlama, küflen. vs.)	11.5	77.4	-
Salça			
1- Küflenme	100.0	100.0	-
Sıvı Yağ			
1- Acılaştırma	100.0	-	-

Tablo 8: Artan-Bayatlayan Besinlerin Değerlendirme Şekilleri (%)

Besinler	Sosyo-Ekonomik Düzey		
	Yüksek	Orta	Düşük
Ekmek			
1- Köfte ve çorba içi	59.8	55.1	53.0
2- Papara	9.0	12.1	19.8
3- Tatlı	4.9	0.5	0.7
4- Ekmek Balığı	7.8	9.6	7.2
5- Kızartma-Tost	15.4	18.6	15.1
6- Diğer (buđulama, kurutma, hamur vs.)	3.1	3.6	4.2
Taze Sebze			
1- Çorba ve hamur içi	43.0	31.7	27.1
2- Kurutma	44.2	57.1	70.1
3- Kızartma (kavurma)	12.8	0.6	2.7
4- Diğer (konserve vs.)		10.6	0.1
Taze Meyve			
1- Kurutma	1.4	3.5	18.9
2- Reçel-Marmelat	24.6	31.0	35.9
3- Komposto	66.4	60.9	44.0
4- Tatlı	6.5	3.3	0.5
5- Diğer (sirke, salata vs.)	1.1	1.3	0.7
Kırmızı Et			
1- Kavurma	48.7	10.3	100.0
2- Sebze yemeđi içi	31.9	24.5	-
3- Diğer (köfte, çorba vs.)	20.3	65.2	-
Süt			
1- Çorba ve hamur içi	36.9	53.0	35.4
2- Yoğurt	3.2	-	-
3- Tatlı	19.0	20.5	44.5
4- Diğer (lor vs.)	40.9	26.5	20.1
Yoğurt			
1- Çorba	56.5	55.2	60.4
2- Hamur içi	24.8	27.5	26.4
3- Tatlı	2.5	2.6	1.7
4- Ayran-Cacık	13.8	5.5	2.6
5- Diğer	2.4	9.2	8.9
Pilav			
1- Köfte	31.9	18.8	3.0
2- Çorba	65.4	75.9	76.4
3- Diğer (sebze y. hamur içi vs.)	2.7	5.3	20.6
Makarna			
1- Çorba	35.3	57.4	100.0
2- Yemek içi	56.8	-	-
3- Diğer	7.9	45.3	-

olan aileler besin gereksinmelerini ucuz olan tahıl grubu yiyeceklerinden özellikle fiyatı diğer besinlere kıyasla daha az artış gösteren ekmekle karşılamaktadır. Bu ailelerde belirli besin gruplarını satın alma gücü çok azdır. Bu nedenle artan ekmekten tekrar yararlanma yoluna gidilmektedir (Tablo 8). Sebze ve meyvedeki artık oranı sosyoekonomik düzeyi yüksek olan bölgelerde en fazladır (Tablo 10). Aileler atım nedeni olarak besinlerin çürüdüğünü belirtmişlerdir. Sebze ve meyveler delikli naylon torba içinde soğutucuda saklanmalıdır. Özellikle araştırmanın yaz aylarında yapılmış olması nedeniyle çok tüketilen sebzeler açıkta bırakılırsa çabucak buruşur, ıslak olarak naylon torbaya konursa çürür (14). Bunun için saklama tekniğine dikkat edilmelidir. Süt ve süt ürünleri ile yağ için ise bekletme koşullarına bağımlı olarak atım olduğu gözlenmiştir. Süt ve yoğurt için ise genelde aileler ya çorba yaparak veya hamur işlerinde kullanarak yararlanmayı yeğlemektedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Son yıllarda Türkiye'nin içinde yaşamakta olduğu enflasyonist yapının nitelik ve özellikleri beslenme üzerinde önemli etkiler yapacak unsurları içermektedir. Önce fiyatlar, özellikle ücret gelirlerinden daha hızlı artmaktadır. Başka bir söyleyişle enflasyon, gelir dağılımına bozucu etki yaratmakta, bir bölüm hanehalklarının, öncelikle ücretlilerin reel gelirleri düşmektedir. Gelirle besin tüketim kalıbının ve tüketim miktarlarının yakın ilişkisi bilindiğine göre, reel gelirlerin düşmesi, genel tüketim içinde beslenme harcamaları zaten yüksek bir yer tutan ücretlilerin beslenme kalıbını değiştirmelerine, nisbeten daha ucuz besinlere kaymalarına ve tüketim miktarlarını azaltmalarına yol açmaktadır. Beslenme harcamaları bir yandan gelire, öte yandan bölge ve yerleşim yerlerine göre önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Fiyatların bölgeler, yerleşim yerleri hatta semtler arasında farklı olabilmesi de harcama miktarlarını etkilemektedir. Bir birim temel besin elementi için yapılan harcama incelendiğinde de beslenme kalıbının farkı ortaya çıkmaktadır. Fiyat artışlarının süreklilik kazandığı ülkemizde, toplumumuzun daha dengeli ve yeterli beslenebilmesi için ailelerin besine ayırdıkları paranın daha bilinçli kullanılması zorunludur. Gelir gruplarına göre kişi başına ortalama besin tüketimi ve beslenme harcamalarının bölge ve yerleşim yerlerine göre farklılaşma endekslerinin geliştirilmesi, bunun için ailelerin beslenme konusunda bilinçlendirilmesini sağlayacak yaygın beslenme

eğitim programlarının hazırlanması, bunu yaparken radyo, televizyon, bülten ve gazete gibi kitle yayın araçlarından yararlanılması gerekmektedir. Halkın yeterli beslenme bilgisine sahip olmayışı, aynı fiyatla satılsa bile besleyici unsurları yönünden zengin besinler yerine, bu gereksinmeyi tam olarak karşılamayan besinlerin satın alınmasına sebep olmaktadır. Halkın yeterli vedengeli beslenme konusunda bilinçlendirilmesi, sağlıklı ve ekonomik beslenmeyi gerçekleştirmede büyük önem taşır.

SUMMARY

FOOD EXPENDITURE ACCORDING TO INCOME AND SOCIO-ECONOMIC LEVELS

Başoğlu, S., Besler, T., Çiğirim, T., Ersoy, G., Karaağaoğlu, N., Pekcan, G., Rakıcioğlu, N., Sağlam, F., Yurttagül, M., Yücecan, S.

In this study, food expenditure, the extent and causes of food losses and use of leftover foods were investigated in 14.351 families from different socio-economic levels of Ankara. Income levels of families per month were 488.300 TL, 924.380 TL, and 1.510.000 TL, in low, medium and high socio, economic groups, respectively. In the same families monthly food expenditures were 246.916 TL, 281.558 TL and 375.950 TL, respectively. As income level increases the expenditure of food decreases. In low socio economic groups, while cereals take the high proportion of expenditure for food, expenditure for meat and milk decreases. Families from high socio-economic groups spend less money for cereals than for animal foods.

KAYNAKLAR

1. Yurtal, J.: Türkiye'de Gelir Dağılımı Beslenme İlişkisi, H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Nüfus Dinamiği Programı Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara, 1982.
2. Akdağ, F.: Sosyo-Ekonomik Yapısı Değişik Üç Toplum Grubunun Satın Alma ve Evlerdeki Gıda Stoku Konusunda Bir Araştırma, H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beslenme ve Gıda Bilimleri Programı Doktora Tezi, Ankara, 1983.
3. Rakıcioğlu, N.: Ankara'da Farklı Sosyo-Ekonomik Yapıdaki Ailelerin Beslenme Harcamaları, Besin Tüketim Durumları ve Satın Alma Davranışları ile İlgili Bir Araştırma, H.Ü. Sağlık Teknolojisi Yüksek Okulu Beslenme ve Diyetetik Programı Mezuniyet Tez Çalışması, Ankara, 1986.
4. Küçükkömürler, S.: Gelir Düzeyinin ve Fiyatlardaki Değişim Yiyecek Satın Alımına Etkisi, H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beslenme ve Diyetetik

- Programı Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara, 1986.
5. Yücecan, S., Güneçli, U.: Ankara'nın Farklı Sosyo-Ekonomik Semtlerindeki Ailelerin Gelir Düzeylerine Göre Besin Harcama Payları, *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 16: 25, 1987.
 6. Köksal, O.: Türkiye 1974 Beslenme-Sağlık ve Gıda Tüketim Araştırması, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1987.
 7. Tönük, B., Gültürk, H., Güneçli, U. ve Ark.: 1984 Gıda Tüketimi ve Beslenme Araştırması. UNICEF, Ankara, 1987.
 8. Türkiyenin Beslenme Yapısı: Türkiye'de Gıda Maddeleri Üretimi ve Beslenme, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı, Yayın No: 3, Ankara, 1981.
 9. Aruoba, Ç.: Türkiye'de Beslenme Sorunlarının İktisadi Nedenleri, *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 10: 63, 1981.
 10. Food and Agriculture Organization: Third World Food Survey, Basic Study No: 11, Rome, 1963.
 11. Yılmaz, I.: İzmir İli Bornova İlçesinin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Düzeyleri Farklı Olan Ailelerinde Ekmek Tüketimi Atımı ve Artan Ekmeklerin Değerlendirilme Durumları Üzerinde Bir Araştırma, H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beslenme ve Diyetetik Programı Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara, 1983.
 12. Yurttagül, M.: Tahılların Küflenme Durumu ve Üretilen Küf Türleri, H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Beslenme ve Diyetetik Programı Doktora Tezi, Ankara, 1980.
 13. Ateş, M., Ballar, E., Pekcan, G.: Sosyo-Ekonomik Yönden Farklı Semtlerde Yaşayan Ev Kadınlarının Besin Hazırlama, Pişirme ve Saklama Yöntemlerinin Saptanması, *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 15: 71, 1986.
 14. Yücecan, S.: Besinlerin Hazırlanması, Pişirilmesi ve İşlenmesi Sırasında Oluşan Kayıplar, Toplu Gıda Tüketimi Yapılan Kuruluşlarda İnsangücü Verimliliğini Arttırmaya Yönelik Beslenme Teknikleri, MPM Yayınları: 325, Ankara, 265, 1989.